

մեզանից պահանջել է նաեւ հայկական ամէն տեսակ սերերի կաղապարներ: Եւ խոնարհաբար աղերսում եմ Զեղ, որ կարեաց չափով շուտ պատասխանէք ինձ, թէ արդեօք նա փարո՞ղ է յոյս ունենալ Զեր եղբայրսիրութեան վրայ, որպէսզի մենք նրան կարողանանք պատասխանել:

Յօդուածագիր Սր. Ռիչարդը վերջում իր կարծիքն է յայտնում հետեւեալ խօսքերով. «Մենք չգիտենք թէ ի՞նչ հետեւանք ունեցել է Հայր Բլէզի նամակը... կրօնական պատուիրակութեան ծրագիրը՝ օգնելու Նոր Զուգայի եպիսկոպոսին՝ արդիւնք ունեցա՞ւ թէ ոչ: Այս հարցի պատասխանը մեզ յայտնի չէ»:

Ընդհակառակը, Նոր Զուգայի տպարանի պատմութիւնից տեղեակ ենք, որ այդ նամակից որեւէ օժանդակութիւն չի ստացւում եւ տպագրութեան գործը ամբողջութեամբ կատարւում է հայ հոգեւորականների միջոցով, ինչպէս որ յիշուած է նաեւ տպագրուած գրքերի յիշատակարանների մէջ:

Սր. Ռիչարդը, Նոր Զուգայի տպագրութեան մասին որպէս մատենագիրութիւն, յիշում է տողերի գրողի մի յօդուածը յոյս տեսած «Հոնար վէ Մարտում» պարսկերէն թերթին մէջ (Յունիս 1971, թիւ 104, էջ 54), ինչպէս եւ Պետերբուրգում 1874-76 թուերին տպագրուած Բրոսէի Ժողովածուն (BROSSET, Collection d'Historiens Arméniens, I, էջ 464, II, էջ 100):

Ի լուսարանութիւն պէտք է ասել, որ 1972 թուին, Նոր Զուգայի տպարանի մասին տողերս գրողի կողմից յոյս է ընծայուել մի ուսումնասիրութիւն, ուր մանրամասն ձեւով տրուած են 17րդ դարում տպագրուած գրքերի նկարագրութիւնները, միեւնոյն տպարանում մինչեւ այժմ տպագրուած գրքերի լրիւ ցանկը, ինչպէս եւ այն ճիւղերը՝ որոնք տարուել են այդ տպարանի հիմնարկման եւ պահպանութեան համար: Մենագրութեանը խորագիրն է՝ Նոր Զուգայի տպարանն ու իր տպագրած գրքերը 1636-1972:

Լ. Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐ - ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆՆԵՐ LES LIVRES DU JOUR - RECENSIONS

Ricerca sull'architettura
armena, 22.

GABRIELLA ULUHOGIAN

Silloge delle epigrafi armene di S. Stefano di Giulfa. Centro Studi e Documentazione della Cultura Armena / Milano / Facoltà di Architettura, Politecnico di Milano, Milano, Gennaio 1981, pp. 186 + tavv. XXVI (figg. 185).

Վերջերս՝ 1981 թուի սկիզբներում, Խալիայի Միւսն քաղաքում, լոյս տեսաւ «Հետազոտութիւն Հայկական Ճարտարապետութեան» շարքի թիւ 22 հատորը, որը յատկացուած է Ս. Ստեփանոս Նախավկայի վանքի եւ Դարաշամր գիւղի եկեղեցու մէջ գտնուած խաչքարերին, տապանաքարերին եւ այլ արձանագրութիւններին, աշխատասիրութեամբ Գարբիէլլա Ուլուհոցիանի:

Գիրքը գրուած է խաղերէնով, որը ցաւօք արտի մատչելի չէ մեզ. բայց նկատի ունենալով, որ արձանագրութիւնները բերուած են նոյն՝ հայերէն լեզուով, իսկ յատուկ անունների յիշումը մեզ ասելի է լուսարանում նիւթը, ուստի մասամբ հնարաւոր է լինում ընդհանուր գաղափար կազմել, որով ստորեւ ներկայացնում ենք այն՝ ինչքան որ մեր հնարաւորութիւնները այդ առթիւ թոյլատրած են:

Գիրքը, որ մեծածաւալ է եւ տպագրուած է օֆսէթ ձեւով, բաղկացած է 212 էջից, որի վերջին 28 էջը փայլուն թղթի վրայ է, ուր տրուել են աւելի քան 170 խաչքարերի, յիշատակարանների եւ տապանաքարերի նկարները:

Գիրքը նուիրուել է հեղինակի ծնողների՝ Լեւոնին եւ Մարիամ Սինանեանի յիշատակին: Կողքի վրայ գրուած է Ս. Ստեփանոս Նախավկայի քարաքանդակ մի պատկերը, վերցուած վանքի շէնքի վրայից: Ինչքան լաւ էր լինէր որ վանքի ընդհանուր արտաքին տեսարաններից եւս լինէր սկզբում, որը վանքը չտեսնողների համար աւելի խօսուն ու ընկալման միջոց էր լինէր:

Գրքի ներկայացումը (մէկ էջով), գրել է Զանգարույ Բոլոնիէզին, իսկ Նախաբանն ու Ներածականը տւեն 11 էջ (3-13). գրքի բուն նիւթը բռնում է 132 էջ (15-148), որի էջ 127-148 (20 էջ), էջ (15-148), որի էջ 127-148 (20 էջ), յատկացուած է Դարաշամր գիւղի եկեղեցուն, գերեզմանաքարերին եւ խաչքարերին:

Գրքում բերուած է 192 արձանագրութիւն, որից 159ը պատկանում են Նախավկայի վանքին, իսկ 160-192ը՝ (33ը) Դարաշամրին:

Խաղաքանչիւր հայերէն արձանագրութիւնների հետ, խաղերէնով տրուած են թարգմանութիւնը եւ այլ կարեւոր լուսարանութիւններ ու աղբիւրներ:

Վերջում վան մատենագիտական, տեղանունների, ժամանակագրական եւ այլ կարեւոր ցանկեր, որոնք գիւրացնում են գրքում ուղղուած անունը գտնելու գործը:

Ինչպէս ասուեց, թէեւ բնագիրը խաղերէն է, բայց աղուհանդերձ շատ բան է հասկանալի: Գրքի Նախաբանում վանքի մասին խօսելուց բացի, հեղինակը յիշում է նաեւ 1977 թուին իրենց տուած այցելութեան մասին, ներկայատուցում է պատմական տուեալներ եւ անդրադառնում անցեալում կատարուած ուսումնասիրութիւններին եւ տպագրուած նիւթերին: Այդտեղ, ինչպէս եւ